

SVERIGE 1900–1921

Demokratins genombrott

Sverige år 1900: Ingen allmän och lika rösträtt. För att rösta så skulle man vara man med en viss inkomst eller förmögenhet och över 21 år. Av den manliga befolkningen så uppfyllde endast 20% av Sveriges befolkning dessa krav.

Första och andra kammaren: Sverige hade två ”kammare”. Valet till första kammaren var indirekt – via kommunval valdes ledamöter till landsting och stadsfullmäktige som i sin tur utsåg representanter till första kammaren. Rösträtten – antalet rösträtter till kommunvalen var direkt knutet till hur mycket skatt man betalade. År 1892 så fanns det 44 kommuner i Sverige där en enda röstägare hade egen majoritet... Verner von Heidenstam ”*det är skam, det är fläck på Sveriges banér att medborgarrätt heter pengar*” (dikten ”*Medborgarsång*” 1899). Valet till andra kammaren skedde via direkta val.

Tullfrågan: Spannmålspriserna – billig mat från utlandet via tullfrihet eller lite dyrare mat via tullar vilket gynnade de svenska bönderna kom att dela upp svenskarna i två olika grupper. Denna fråga kommer också leda till en tydligare politisk indelning – socialister stöder tullfrihet (frihandel) medan de konservativa vill ha ett skydd för de svenska varorna (protektionism).

Rösträttsstriden: 1901 infördes allmän värnplikt. Detta kom att påverka debatten om allmän och lika rösträtt. Om man skulle vara beredd att med sitt liv försvara fosterlandet så skulle man också ha rätten att rösta. 1909 fick därför alla män över 21 år rätten att rösta till andra kammaren. Lika rösträttsprincipen användes – dvs. en man – en röst. Man begränsade också antalet röster som skatteinkomsterna kunde ge till 40 röster i första kammaren.

Försvarsfrågan: I samband med utbrottet av första världskriget så kulminerade debatten om hur mycket pengar som skulle satsas på Sveriges försvar. De konservativa ville satsa på ett starkt svenskt försvar medan den liberala regeringen ville satsa på sociala reformer (vilket också fick stöd från socialisterna). Allmän opinion för ökat försvar (Första VK). Februari 1914 – bondetåget (30 000 bönder) tågade till Stockholms slott – ville ha ökat försvar. Gustav V talade till bönderna (”*Borggårdstalet*”) och stödde öppet deras krav. Socialdemokraterna samlade en motdemonstration två dagar senare – 50 000 arbetare som öppet stödde den liberala regeringens satsning på sociala reformer. I protest mot kungens inblandning avgick den liberala regeringen (under Karl Staaf).

Den kvinnliga rösträtten: Den svenska kampen för kvinnlig rösträtt var mycket välorganiserad. Via namninsamlingar och uppvaktningar av män i ledande positioner så försökte kvinnor få männen att ta upp frågan om kvinnlig rösträtt. Då första världskriget bröt ut 1914 så hade kvinnor fortfarande ingen rösträtt.

Första VK: Norden förklarade sig neutralt och de blev aldrig involverade i kriget direkt. En del svenska handelskepp kom att sänkas och ca 800 sjömän förlorade sitt liv under kriget. En av Sveriges stora handelspartners var Tyskland och det fanns ett viss stöd för Tyskland under kriget...

Hungerupplopp och potatiskravaller: På grund av dålig skörd 1916 samt minskad spannmålsimport på grund av kriget så gick priserna på svenska basvaror som potatis, mjöl och gryn upp kraftigt 1916–1917. Uppköpare som lagrade varor för att driva upp priserna ändå mer förvärrade situationen. Att varorna dessutom var ransonerade förvärrade situationen. Denna situation kom att leda till demonstrationer, kravaller och vissa upplopp. Valet till andra kammaren 1917 kom att lätta på det revolutionära trycket som hade ökat år 1917.

Allmän och lika rösträtt segrar: Den nya regeringen som tillträdde efter andra kammarsvalet 1917 satte igång att arbeta fram ett förslag om allmän och lika rösträtt. De konservativa försökte bromsa lagförslaget via första kammaren. I riksdagarna 1918 och 1919 så fanns det tillräckligt med stöd så att man kunde ändra den svenska författningen och införa allmän och lika rösträtt. Vid riksdagsvalet 1921 så kunde både män och kvinnor rösta för första gången. Detta innebar inga större förändringar. Endast fem kvinnor valdes in i riksdagen, men nu hade frågorna om kvinnor och barns rättigheter en chans att få större politisk tyngd.

Det är denna utveckling under perioden 1900–1921 som räknas som räknas som demokratins genombrott i Sverige!